
Onlangs kwam er in de Verenigde Staten een historische tekstvervalsing boven water. Een Amerikaanse arts vervalste een zeventiende-eeuws handelsverdrag en zoog oud Amerikaans-‘Nederlands’ uit zijn duim.

Nicoline van der Sijs

‘De laatste spreker van Low Dutch’

L.G. van Loon vervalste de geschiedenis van het Nederlands in Amerika

In 2013 willen de Onondaga, een van de indianenstammen van de Noord-Amerikaanse Irokese Confederatie, groots uitpakken met het feit dat vierhonderd jaar geleden het oudste contract tussen Europese (Nederlandse) en inheemse (Onondaga-)handelaren is gesloten. Deze overeenkomst, die de Onondaga betitelen als “de grootvader van alle verdragen”, is gedateerd op 21 april 1613. De Onondaga zijn sponsoracties begonnen en hebben afgelopen zomer vier dagen geoefend op wat volgend jaar de grootste attractie moet worden: een ceremoniële kanotocht over de Hudson naar New York City, waar de aankomst gepland is op 9 augustus, de internationale Dag van de Inheemse Volken. De feestvreugde wordt nu echter getemperd doordat het contract volgens wetenschappers vervalst is. In de Verenigde Staten heeft deze kwestie voor de nodige ophef gezorgd.

■ TWEE STUKKEN HUID

Het bewuste contract is in 1968 gepubliceerd in *The Indian Historian*, door de Amerikaanse arts Lawrence Gwyn van Loon (1903-1982). De Nederlandse tekst is geschreven op twee stukken huid. Het verdrag is ondertekend door de Neder-

landse handelaren Jacob Eelckens en Hendrick Christiaenssen, en door vier Irokese indianenchiefs: GarhatJannie, Caghneghsattakegh, Otskwiragerongh en Teyoghswegengh. De openingswoorden luiden, naar de heuvel van samenkomst: “Hier op Tawagonshi ...”

In het verdrag wordt, op volledige voet van gelijkheid, afgesproken dat de twee partijen met elkaar mogen handelen en dat Nederlanders stukken land mogen kopen; de slotwoorden luiden:

Dit bovenstaende beloven wij Participanten weedersijds in Amitie ende vriendschap vol te houden ende te handthaven voor soolangh t’ gras groen is ende als een bewijs van Eere ende Toegeneeghenheydt verruylen wij eene silverketting voor een vaedem Seewant.

Omdat uit deze vroege periode geen enkel verdrag tussen Europese handelaren en Noord-Amerikaanse indianen bekend was, leidde de publicatie ervan in 1968 tot enige beroering. Maar direct al waren er ook twijfels over de authenticiteit. In 1987 viel het Tawagonshi-verdrag definitief door de mand als vervalsing: Charles T. Gehring, directeur van

het New Netherland Project, en de hoogleraren antropologie William A. Starna en William N. Fenton toonden in een vernietigend artikel aan dat het document niet in 1613 is geschreven, maar in het midden van de twintigste eeuw.

■ MODERNE METAFOOR

Al eerder was geconstateerd dat de namen van de chiefs eigenlijk Irokese plaatsnamen zijn in de spelling van Anglicaanse missionarissen, die niet voor 1720 in het gebied werkzaam waren. Nu bleek ook dat het zeventiende-eeuwse Nederlands woordverbindingen bevatte die in die periode helemaal niet bestonden, zoals *coop verdragh* (in plaats van *coop cedul* of *coop brief*) en *in casa van* (kennelijk een vertaling van het Engelse *in case of*). De uitdrukking *zolang het gras groen is* in de slotpassage van het verdrag is een moderne metafoor, bekend uit films en fictie.

Ook de verwijzingen naar inheemse tradities en woorden doen de tekst door de mand vallen: de benaming *se(e)want* voor een streng donkere schelpen die de indianen als betaalmiddel gebruiken, kan onmogelijk in 1613 gebruikt zijn, omdat dit woord ontstaan is in het Delaware Jargon, een eenvoudige om-

De Amerikaanse arts en taalvervalser Lawrence Gwyn van Loon: “grillig, creatief, excentriek”. Rechts zijn moeder.

gangstaal (een zogeheten ‘pidgin’) die pas in de jaren twintig van de zeventiende eeuw is ontstaan in de handelscontacten tussen indianen en Europeanen. De zilveren ketting is een tweede ‘fatal anachronism’, aldus William Starna: “het gebruik van de ‘ketting’-metafoer, in het vroegste voorkomen trouwens een ijzeren ketting, is niet vóór 1659 aangetroffen.”

■ FALSIFICATIE

Alsof dit alles nog niet genoeg is, zakt het verdrag ook voor paleografische tests. Het lijkt alsof de tekst niet is geschreven met een ganzenpen, en niet op huid maar op papier. Maar dat laatste is niet uit te maken. Want de huden met het originele verdrag zijn onvindbaar.

Syracuse.com, de nieuwsvoorziening van Centraal New York, besteedde op 9 augustus ruim aandacht aan de voorgenomen viering van de verjaardag van een vals contract. Als getuige à decharge wordt Robert Venables opgevoerd, een gepensioneerde hoogleraar van de Cornell-universiteit, die de vervalsingsbewijzen echter niet met feiten weet te weerleggen. Vertegenwoordigers van de Onondaga beweren dat het feest hoe dan ook kan doorgaan, omdat hun mondelinge overlevering en een kralengordel bewijzen dat er in 1613 wel degelijk een contract is gesloten.

Zeker is dat het Tawagonshi-verdrag een falsificatie is. En inmiddels staat ook vast dat Van Loon heeft geprobeerd nog meer zeventiende-eeuwse Nederlandse teksten voor waar te laten doorgaan.

■ TAWL

Wie was deze intrigerende man eigenlijk? Van Loon was nazaat van een zeventiende-eeuwse Vlaamse immigrant, Jan van Loon. In zijn jeugd leerde hij van Walter Hill, zijn grootvader van moederskant, de ‘tawl’: het Nederlands dat sinds de zeventiende eeuw was doorgegeven en toen nog werd gesproken in de staat New York. Zijn moeder (zie de foto) berispte haar vader omdat hij zijn kleinzoon die “nutteloze beuzelingen” leerde. In 1930 en 1932 studeerde Van Loon in Nederland, waar hij zijn eerste vrouw, Grietje Prins, leerde kennen. Ze vestigden zich in Pennsylvania, waar Van Loon een huisartsenpraktijk begon. Thuis sprak hij, tot ergernis van Grietje, Nederlands met zijn kinderen.

Van jongs af aan kwam Van Loon dus in aanraking met Nederlands, een taal die hem zijn hele leven heeft gefascineerd en waarover hij geregeld heeft geschreven. Want niet alleen publiceer-

de hij ‘oude’ Nederlandse documenten, ook schreef hij over de resten van het postkoloniale Nederlands dat hij van zijn grootvader had leren kennen, een taal die ‘Leeg Duits’ of ‘Laag Duits’ (in het Engels ‘Low Dutch’) werd genoemd, en waarvan hij naar eigen zeggen “wellicht de laatste spreker” was. In 1938 publiceerde hij daarover *Crumbs from an Old Dutch Closet. The Dutch Dialect of Old New York* bij de Haagse uitgeverij Martinus Nijhoff. In 1939 schreef hij bovendien twee artikelen in *Onze Taaltuin* en *Eigen Volk*, gerenommeerde tijdschriften met redacteurs als de dialectoloog P.J. Meertens en de hoogleraren G.S. Overdiep en J. van Ginneken.

■ AUTORITEIT

Vanaf dat moment gold Van Loon als autoriteit op het gebied van het Leeg Duits. In 1967 werd hij de belangrijkste mondelinge informant voor een project dat de Amerikaanse historicus Van Cleef Bachman op zich had genomen, namelijk de samenstelling van een *Low Dutch-English Dictionary*. Toen Bachman hiervoor in 1965 informanten zocht, kreeg hij een brief van Van Loon, geschreven in een eigenaardige mengeling van Standaardnederlands en Leeg Duits, die begon met de woorden:

Waarde Heer. Ek leesde met belang in de laatest nummer van de ‘Halve Maen’ jou interest in de laag Duitsch taal van Nieuw York en Nieuw Jersey. Feitlijk doghten ek dat de ‘interest’ even zoo uitgestarv was as den spraake, maor ek zien dat ek het verkeert had.

Bachman en Van Loon hebben jarenlang aan het woordenboek gewerkt, maar het is nooit gepubliceerd. Een typoscript van de inleiding is beschikbaar in enkele bibliotheken (waaronder die van het

schoolmeester verzamelde de gegevens voor dit *Notebook* tussen 1870 en 1902. In 1968 kreeg Van Loon het aantekeningenboek in handen. Sommigen twijfelen aan de betrouwbaarheid ervan, en dat is begrijpelijk. Maar Bachman is ervan overtuigd dat het authentiek is, en wil dit bewijzen. Als dat lukt, zou dat geweldig goed nieuws zijn voor onze kennis van het Leeg Duits.

■ SCHELMENSTREKEN

Het blijft ondertussen gissen naar de motieven die Van Loon ertoe hebben gebracht de geschiedschrijving van het Nederlands in de Verenigde Staten te beïnvloeden. Door zijn omgeving wordt Doc – zoals hij wel werd genoemd – omschreven als “grillig”, “creatief”, “excentriek” en “briljant”. Typerend lijkt de volgende anekdote van Bachman. Toen Van Loon jonger was en “wat schelmachtiger”, ging hij naar een banket van de Holland Society, een deftig genootschap van mensen met Nederlandse achternamen, over wie hij minachtend zei: “Alles voor zelflof en niks voor cultjoer.” Op het banket hield hij vol geen Engels te verstaan. “Grote verwarring ontstond, totdat iemand een Nederlandstalige kelder wist op te speuren.” Ook zijn zeventiende-eeuwse vervalsingen zijn schelmenstreken, waarover Doc openhartig sprak met familieleden.

Zijn bemoeienissen met het Leeg Duits moeten volgens Bachman worden verklaard uit het “gespleten bestaan” van mannen van zijn generatie. Hij was de eerste die studeerde, maar “zijn geliefde grootvader had een venster geopend op de oude wereld, een venster dat in een aparte taal belichaamd zat. Door de ‘tawl’ hield hij vast aan een pieplein stukje van de voorbijgegane wereld. Bewustheid dat iets unieks en, naar zijn mening, waardevols, verwaarloosd zijn eind naderde, heeft hem zeker ge-

Het zeventiende-eeuwse verdrag bevat woorden die toen helemaal niet bestonden.

Meertens Instituut). Het is moeilijk de gegevens op waarde te schatten sinds Van Loon als vervalsers te boek staat: welke informatie gaat terug op de taal die hij in zijn jeugd heeft geleerd, en wat heeft hij er later bij verzonnen?

Er bestaat nog een laatste informatiebron over het Leeg Duits, maar ook die is afkomstig van Van Loon. Het gaat om het aantekeningenboek van zijn grootvader Walter Hill (1856-1925). Deze

krenkt.” Zijn ijver het oude te bewaren voor het nageslacht, bracht hem er kennelijk toe de grens tussen Dichtung und Wahrheit te overschrijden: waar zijn geheugen hem in de steek liet, had hij als laatste spreker en behoeder van de taal het recht de gegevens erbij te fantaseren.

En het Onondaga-feestje volgend jaar? Ik wed dat dat gewoon doorgaat. ■

Met dank aan Jan Noordegraaf en Janny Venema.